

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/108/108/97

GŁOSOWANIE NEGATYWNE I ANTYPATIE WYBORCZE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, SIERPIEŃ '97

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

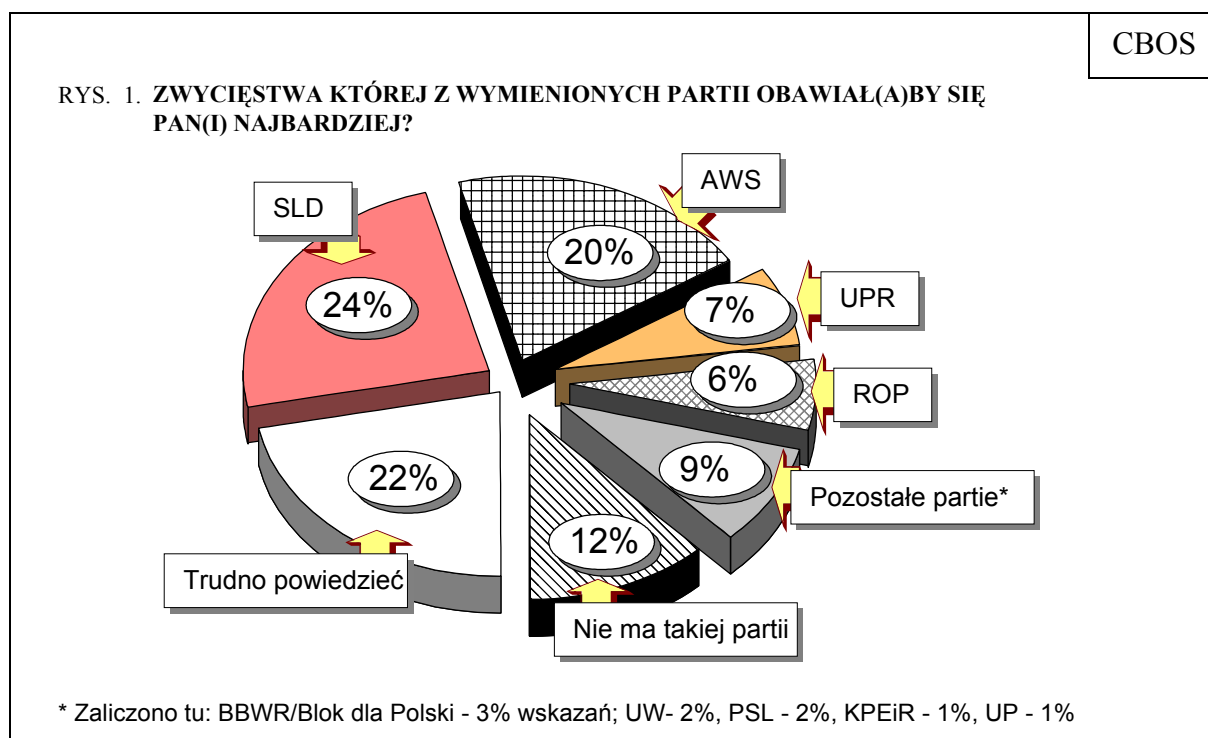
Zbliża się moment podejmowania ostatecznych decyzji wyborczych. Za pozorną prostotą i jednoznacznością aktu wyborczego może się kryć splot różnorodnych motywów, decydujących o oddaniu głosu na tę, a nie inną partię, niekoniecznie zaś jedynie aprobatą jej programu i działań. Pewną rolę w decyzjach wyborczych może odegrać głosowanie „taktyczne” - poparcie silnego ugrupowania, mającego szansę na wejście do parlamentu, bądź głosowanie negatywne - kierowanie się przede wszystkim chęcią osłabienia ugrupowań reprezentujących opcje polityczne sprzeczne z poglądami wyborcy. Spektakularnym przykładem mobilizacji elektoratu negatywnego były ostatnie wybory prezydenckie. Osoby, które zdecydowały się poprzeć wówczas Lecha Wałęsę, głosowały w znacznej mierze przeciwko wyborowi na urząd prezydenta kandydata reprezentującego siły „starego systemu”.

Czy zatem głosowanie negatywne może odegrać rolę w nadchodzących wyborach, a jeśli tak, to jak dużą? Które ugrupowania mają największy elektorat negatywny?

Wyborców danej partii może jednoczyć i mobilizować do głosowania zarówno sympatia do niej, jak i obawy przed zwycięstwem ugrupowania konkurencyjnego. Respondenci¹ proszeni o wskazanie partii, której wygrana w wyborach budziłaby ich

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (86) przeprowadzono w dniach 24-30 lipca ‘97 na 1118-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

największy niepokój, kierowali się przede wszystkim oceną jej rzeczywistych szans na wyborcze zwycięstwo. Ich obawy dotyczące wyniku wyborów koncentrowały się bowiem wokół możliwego sukcesu jednego z głównych pretendentów do wygranej: SLD lub AWS, przy czym większe zaniepokojenie wzbudziła ewentualność zwycięstwa pierwszego z nich. Wśród ugrupowań, które otrzymały relatywnie więcej wskazań, znalazły się ponadto: UPR (pomimo jego niewielkich szans na zwycięstwo, a nawet na wejście do parlamentu) i ROP. Niepokój związany z możliwością wygranej tych ugrupowań wynika, jak należy sądzić, z postrzeganego radykalizmu i skrajności programowej obu z nich. Zwycięstwa każdej z pozostałych partii obawialiby się jedynie nieliczni ankietowani.

Niemal we wszystkich, uwzględnionych w analizie, elektoratach partyjnych najwięcej niepokoju wzbudza ewentualna wygrana SLD (poza, oczywiście, sympatykami tego ugrupowania oraz grupą zwolenników KPEiR). Najbardziej jednoznaczne są obawy zwolenników AWS - niemal trzy czwarte z nich z zaniepokojeniem przyjmuje możliwość wyborczego zwycięstwa SLD. Sympatycy Sojuszu w nieco mniejszym stopniu odwzajemniają te obawy (wyraża je nieco więcej niż połowa potencjalnych wyborców tego ugrupowania),

część z nich (14%) bowiem bardziej niepokoiłby sukces wyborczy ROP. Wśród zwolenników Ruchu Odbudowy Polski dominuje obawa przed możliwością wygranej SLD, jednak co szósty sympatyk partii Jana Olszewskiego byłby zaniepokojony również zwycięstwem AWS, a więc ugrupowania zabiegającego o podobny elektorat. Wyborcy tej partii z obawą przyjęliby także sukces wyborczy UPR. Sympatycy Unii Wolności najczęściej wymieniają w tym kontekście wygraną SLD, jednak niewiele mniejszy niepokój budzi w nich możliwość zwycięstwa AWS. Obawy formułowane przez sympatyków pozostałych partii - KPEiR, PSL i UP, jakkolwiek dotyczą przede wszystkim ewentualnego zwycięstwa jednego z dwóch głównych rywali na scenie politycznej, są w większym stopniu rozproszone.

Tabela 1

w procentach

Elektoraty	Zwycięstwa której z wymienionych partii obawiał(a)by się Pan(i) najbardziej?						
	SLD	AWS	ROP	UPR	Pozostałe partie	Nie ma takiej partii	Trudno powiedzieć
AWS	71	-	4	6	5	6	8
KPEiR	16	20	7	4	12	19	22
PSL	21	15	4	14	16	16	14
ROP	45	17	-	9	15	7	7
SLD	-	53	14	6	16	6	5
UP*	21	15	13	11	14	8	18
UW	36	27	9	8	8	8	4
Niezdecydowani	15	15	5	5	5	19	36

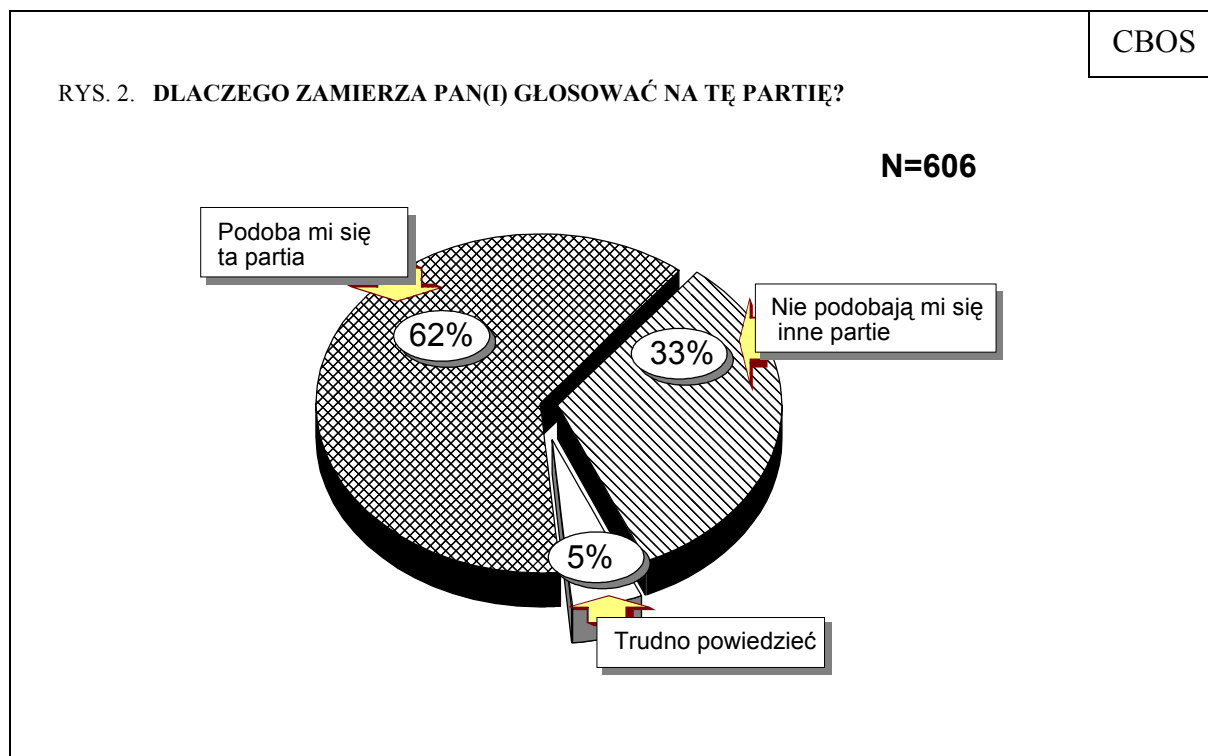
* Ze względu na niewielką liczebność, dane dotyczące tego elektoratu należy traktować z dużą ostrożnością.

SKALA GŁOSOWANIA NEGATYWNEGO I ANTYPATIE WYBORCZE

Większość respondentów mających sprecyzowane preferencje wyborcze deklaruje, że podoba im się partia, na którą zamierzają oddać głos. Jednak niemało jest wśród nich osób, dla których powzięta decyzja wiąże się z wyborem mniejszego zła i oznacza raczej brak

sympatii dla pozostałych konkurentów na scenie politycznej niż pełną akceptację wybranej partii.

ODPOWIEDZI BADANYCH O SPRECYZOWANYCH PREFERENCJACH WYBORCZYCH

Deklaracje respondentów mogą wskazywać na siłę identyfikacji z działającymi partiami politycznymi. Z większym dystansem czy też krytycyzmem, przejawiającym się w akcentowaniu negatywnych aspektów decyzji wyborczej, odnoszą się do wybranego ugrupowania mieszkańcy dużych miast oraz badani o wyższym statusie społeczno-materialnym: mający wykształcenie średnie lub wyższe oraz najwyższe dochody *per capita* w rodzinie. Takiemu sposobowi myślenia sprzyja ponadto większe zainteresowanie polityką, a więc lepsza znajomość problematyki dotyczącej tej sfery życia.

Społeczno-demograficzne zróżnicowanie poglądów w tej kwestii powoduje zatem, że najbardziej akceptującą postawę wobec swojej partii przyjmują zwolennicy PSL - skupiającej słabiej wykształcony i gorzej sytuowany elektorat chłopski. Najmniej entuzjastycznie do popieranых przez siebie formacji nastawieni są natomiast sympatycy SLD i UW -

ugrupowań cieszących się większą popularnością w miastach, wśród osób stosunkowo lepiej wykształconych i uposażonych.

Tabela 2

w procentach

Elektoraty	Dlaczego zamierza Pan(i) głosować na tę partię?		
	Podoba mi się ta partia	Nie podobają mi się inne partie	Trudno powiedzieć
AWS	61	32	7
KPEiR	61	24	15
PSL	84	14	2
ROP	70	24	5
SLD	55	41	4
UP*	65	20	15
UW	55	42	3

* Ze względu na niewielką liczebność, dane dotyczące tego elektoratu należy traktować z dużą ostrożnością.

Respondenci, którzy uzasadniają swoją decyzję wyborczą brakiem sympatii do innych ugrupowań, nie zaś pełną aprobatą preferowanej partii, w większości skłonni są głosować raczej przeciw obecnej ideowo formacji niż na wybrane ugrupowanie.

Tabela 3

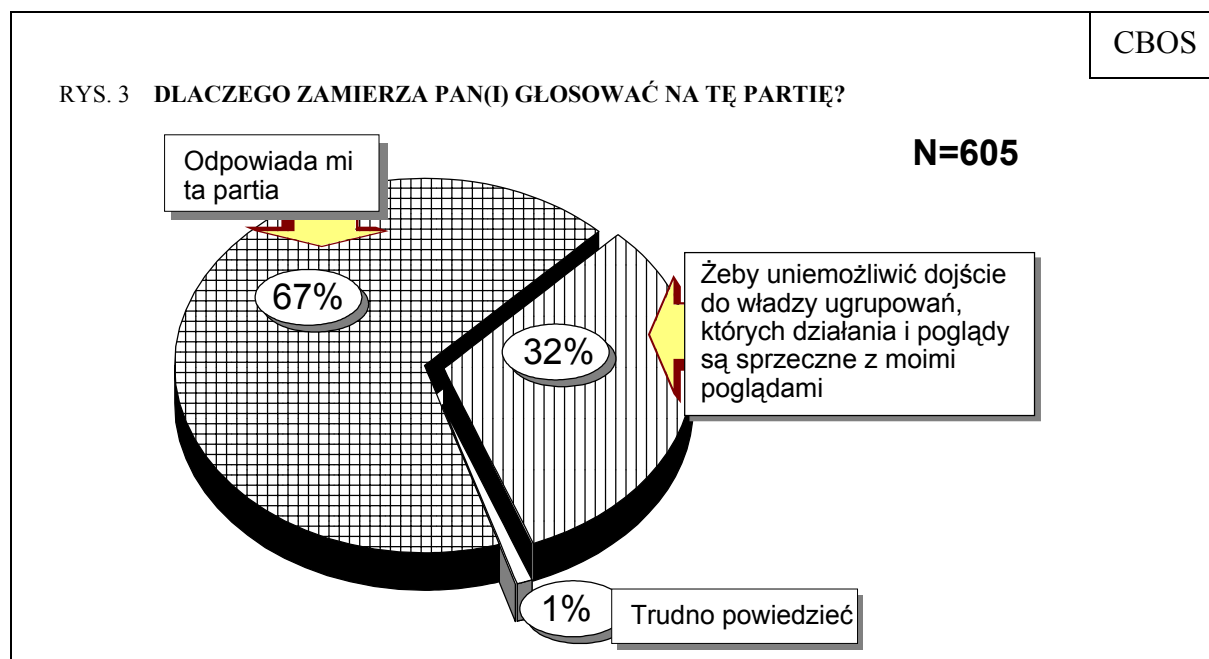
w procentach

Dlaczego zamierza Pan(i) głosować na tę partię?	Dlaczego zamierza Pan(i) głosować na tę partię?*	
	Odpowiada mi ta partia	Żeby uniemożliwić dojście do władzy ugrupowań, których poglądy i działania są sprzeczne z moimi
Podoba mi się ta partia	86	15
Nie podobają mi się inne partie	38	62
Trudno powiedzieć	31	59

* Pominięto odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Wśród ogółu społeczeństwa głosowanie negatywne, oparte na chęci uniemożliwienia dojścia do władzy przeciwnikom politycznym, deklaruje niespełna co trzeci badany. Warto zauważyć, że osoby określające swoje poglądy polityczne jako prawicowe wyrażają taki zamiar nieco częściej niż respondenci o odmiennych orientacjach politycznych.

ODPOWIEDZI BADANYCH O SPRECYZOWANYCH PREFERENCJACH WYBORCZYCH

Głosowanie zgodnie z logiką zablokowania zwycięstwa przeciwnikom politycznym deklaruje niemal połowa sympatyków AWS. Wiąże się to, jak można sądzić, z silnie wyrażanymi przez ten elektorat obawami przed wyborczym zwycięstwem SLD. Wśród zwolenników głównego rywala tego ugrupowania takie postawy są nieco rzadsze. Natomiast najrzadziej tego rodzaju pobudkami kierują się potencjalni wyborcy PSL oraz UW.

Tabela 4

w procentach

Elektoraty	Dlaczego zamierza Pan(i) głosować na tę partię?	
	Odpowiada mi ta partia	Żeby uniemożliwić dojście do władzy ugrupowań, których poglądy i działania są sprzeczne z moimi
AWS	52	46
KPEiR	69	31
PSL	85	15
ROP	71	29

SLD	68	32
UP*	69	31
UW	83	17

* Ze względu na niewielką liczebność, dane dotyczące tego elektoratu należy traktować z dużą ostrożnością. W zestawieniu pominięto odpowiedź „trudno powiedzieć”.

Warto zwrócić uwagę, że pozytywne lub negatywne motywacje udzielenia poparcia danej partii nie przekładają się bezpośrednio na pewność głosowania zwolenników poszczególnych ugrupowań. A zatem zarówno sympatia dla danej partii, jak i antypatia do konkurencyjnego ugrupowania i chęć odsunięcia go od władzy mogą stanowić równie silny bodziec do oddania głosu na wybraną partię.

Jak zatem przedstawiają się wyborcze antypatie w poszczególnych elektoratach - na które ugrupowania z pewnością nie zagłosowałoby zwolennicy poszczególnych partii? Ogólnie rzecz biorąc, najczęściej odrzucano możliwość poparcia w wyborach SLD. Głosowanie na to ugrupowanie wykluczają przede wszystkim wyborcy formacji postsolidarnościowych - AWS, ROP i UW. Skala „odrzczenia” tej formacji jest największa wśród zwolenników AWS, sięgając 82%. Zarazem sympatycy Akcji najrzadziej wykluczają ewentualność poparcia w wyborach BdP i ROP. Zgodnie z regułą wzajemności, również znaczna większość wyborców SLD nie zagłosowałaby na głównego konkurenta swego ugrupowania do wyborczego zwycięstwa. Jednak w elektoracie tym silna jest także niechęć do pozostałych partii odwołujących się do prawicowego systemu wartości i przekonań - ROP, BdP i UPR. Potencjalni wyborcy Ruchu Odbudowy Polski, poza odrzuceniem możliwości udzielenia poparcia SLD, w znacznej mierze wykluczają również głosowanie na Unię Wolności. Natomiast sympatycy UW, oprócz odmowy głosowania na SLD, relatywnie częściej deklarują, że nie poparliby w wyborach AWS i PSL. W elektoratach takich partii, jak: UP, PSL, a zwłaszcza KPEiR, brak równie wyraźnie zarysowanych antypatii politycznych. Wyborcy Unii Pracy najczęściej wykluczają głosowanie na AWS, najrzadziej zaś na UW i PSL. Sympatycy Polskiego Stronnictwa Ludowego najczęściej deklarują niebranie pod uwagę poparcia UPR, a więc ugrupowania, mogącego stanowić programową przeciwwagę dla partii chłopskiej.

Brak odrzucenia danej partii przez sympatyków innego ugrupowania jedynie w bardzo ograniczonym zakresie można jednak rozpatrywać jako wskazanie na możliwość przepływu głosów między elektoratami obu formacji. Deklaracje wykluczające poparcie dla danego ugrupowania nie zawsze są bowiem symetryczne z częstością wskazywania na nią jako na partię „drugiego wyboru”. Może się bowiem zdarzyć, że jakieś ugrupowanie budzi w innej partii kontrowersyjne emocje - będąc stosunkowo często odrzucane, jak i wybierane jako alternatywne. Możliwa jest także sytuacja odwrotna - obojętność wobec danej partii, przejawiająca się w nierozpatrywaniu ewentualności jej poparcia przy niewielkiej sile jej odrzucenia.

Tabela 5

w procentach

Elektoraty*	Na które z tych partii na pewno nie głosował(a)by Pan(i)? <i>Respondenci mogli wybrać nie więcej niż dwa ugrupowania</i>										
	AWS	BdP	KPEiR	PSL	ROP	SLD	UPR	UP	UW	Nie mam takiej partii	Trudno powiedzieć
AWS	-	4	16	34	9	82	28	29	20	4	7
KPEiR	37	30	-	9	37	37	36	7	12	15	7
PSL	33	29	12	-	16	28	39	7	23	6	13
ROP	20	4	18	24	-	72	19	19	37	3	9
SLD	72	47	9	9	54	2	38	4	11	1	3
UP	41	12	26	8	28	31	26	-	3	4	11
UW	43	25	27	42	32	63	25	5	-	0	0

*Ze względu na małe liczebności pominięto elektoraty UPR i BBWR/Blok dla Polski, pominięto też odpowiedź „inna partia”.

Niemal co trzeci Polak mający sprecyzowane preferencje wyborcze deklaruje, że motywem udzielenia przez niego poparcia wybranej partii jest przede wszystkim chęć uniemożliwienia dojścia do władzy ugrupowaniom, które reprezentują cele i dążenia sprzeczne z jego poglądami. Deklaracje głosowania negatywnego najczęstsze są w elektoracie AWS, najrzadsze - wśród osób zamierzających udzielić poparcia UW i PSL. Jako wyborcze antypatie najczęściej wymieniano SLD, przed AWS i UPR. Na fakt, że właśnie Sojusz Lewicy Demokratycznej wzbudza największą niechęć zwolenników większości pozostałych partii startujących w wyborczym wyścigu, a jego zwycięstwo budzi największe

obawy (szczególnie w elektoracie AWS), może się składać kilka czynników. Po pierwsze, jest to praktycznie jedyne ugrupowanie utożsamiane ze „starym systemem” (PSL postrzegane jest w ten sposób znacznie rzadziej), stąd na nim skupia się odium niechęci antykomunistycznie nastawionej części społeczeństwa. Po wtóre, zgodnie ze społecznymi przewidywaniami, jest to najpoważniejszy kandydat do wyborczego zwycięstwa. Po trzecie wreszcie, pozostałe ugrupowania definiują się w opozycji do niej jako do partii rządzącej.

ANEKS

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

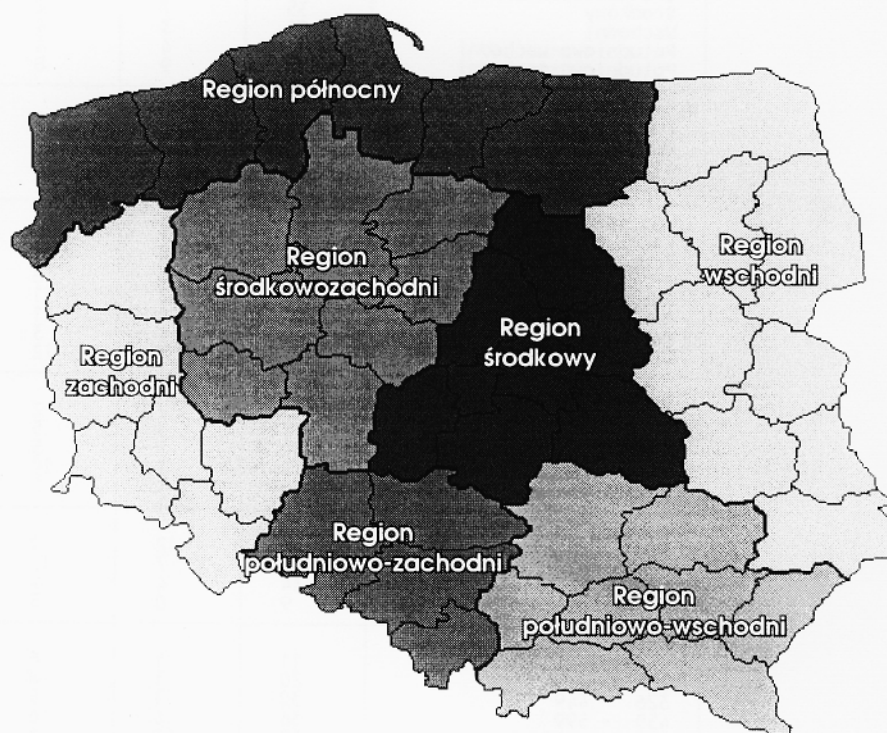
11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Dlaczego zamierza Pan(i) głosować na tę partię? 1 - Podoba mi się ta partia; 2 - Nie podobają mi się inne partie (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	62	33	5	606
Płeć				
Meżczyźni	62	34	4	327
Kobiety	62	32	7	279
Wiek				
do 24 lat	53	40	8	79
25-34	55	41	4	85
35-44	59	34	6	146
45-54	68	27	5	106
55-64	61	33	6	101
65 lat i więcej	73	23	4	89
Miejsce zamieszkania				
Wieś	69	27	4	212
Miasto do 20 tys.	67	30	3	73
od 21 do 100 tys.	61	30	8	122
101-500 tys.	53	40	7	135
501 tys. i więcej mieszk.	50	45	5	63
Region				
Północny	60	33	6	75
Zachodni	49	46	5	60
Środkowozachodni	66	29	5	93
Środkowy	54	44	3	98
Wschodni	73	27	0	61
Południowo-wschodni	66	24	9	104
Południowo-zachodni	63	31	6	116
Wykształcenie				
Podstawowe	73	16	11	158
Zasadnicze zawodowe	64	31	4	184
Średnie	54	43	3	202
Wyższe	49	48	3	62
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	48	46	6	30
Prac.umysł.niż.szczębla	53	45	2	72
Pracownicy fiz.- umysł.	55	38	7	45
Robotnicy wykwalifikowani	59	41	0	83
Robotnicy niewykwalifik.	62	22	17	32
Rolnicy	67	25	8	39
Prywatni przedsiębiorcy	65	33	2	31
Bierni zawodowo				
Renciści	65	29	5	68
Emeryci	65	29	5	109
Uczniowie i studenci	51	44	5	33
Bezrobotni	79	13	8	41
Gospodynie domowe i inni	76	14	10	23
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	63	29	8	72
Sektor państwowy	57	42	1	75
Sektor prywatny	51	45	4	159
Spółdzielczość	53	34	13	7
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	76	18	7	110
201 - 325	65	32	3	120
326 - 449	61	30	9	110
450 - 599	57	38	5	99
Powyżej 599 zł	48	46	6	112
Ocena własnych war. mater.				
Złe	67	22	11	114
Średnie	59	36	5	303
Dobre	63	33	3	189
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	51	48	1	34
Raz w tygodniu	66	28	6	346
Kilka razy w miesiącu	56	33	11	73
Kilka razy w roku	59	39	3	107
W ogóle nie uczestniczy	50	46	4	45
Poglądy polityczne				
Lewica	61	37	2	166
Centrum	66	29	5	137
Prawica	62	35	4	238
Trudno powiedzieć	55	23	22	65

Tabela 2. Dlaczego zamierza Pan(i) głosować na tę partię? 1 - Odpowiada mi ta partia; 2 - Żeby unieemożliwić dojście do władzy ugrupowań, których działania i poglądy są sprzeczne z moimi poglądami (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	67	32	1	605
Płeć				
Mężczyźni	64	35	1	326
Kobiety	71	29	0	279
Wiek				
do 24 lat	65	33	2	79
25-34	61	39	0	85
35-44	69	31	0	146
45-54	59	38	3	106
55-64	70	30	0	101
65 lat i więcej	78	22	0	88
Miejsce zamieszkania				
Wieś	69	29	2	211
Miasto do 20 tys.	74	26	0	73
od 21 do 100 tys.	60	40	0	122
101-500 tys.	67	32	1	135
501 tys.i więcej mieszk.	63	37	0	63
Region				
Północny	59	40	2	75
Zachodni	58	42	0	60
Środkowo-zachodni	75	25	0	92
Środkowy	66	34	0	98
Wschodni	66	34	0	61
Południowo-wschodni	72	25	3	103
Południowo-zachodni	67	33	0	116
Wykształcenie				
Podstawowe	70	28	2	157
Zasadnicze zawodowe	65	35	0	184
Średnie	69	31	1	202
Wyższe	61	39	0	62
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	61	39	0	30
Prac.umysł.niż.szczebła	65	35	0	72
Pracownicy fiz.- umysł.	66	34	0	45
Robotnicy wykwalifikowani	69	31	0	83
Robotnicy niewykwalifik.	59	41	0	32
Rolnicy	64	28	8	39
Prywatni przedsiębiorcy	59	41	0	31
Bierni zawodowo				
Renciści	60	40	0	68
Emeryci	79	21	0	108
Uczniowie i studenci	52	44	4	33
Bezrobotni	75	25	0	41
Gospodynie domowe i inni	76	24	0	23
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	68	32	0	71
Sektor państwowy	59	41	0	75
Sektor prywatny	64	36	0	159
Spółdzielczość	76	24	0	7
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	72	25	3	110
201 - 325	71	29	0	120
326 - 449	61	39	0	109
450 - 599	67	32	1	99
Powyżej 599 zł	65	35	0	112
Ocena własnych war. mater.				
Złe	73	24	3	113
Średnie	63	37	0	303
Dobre	69	31	1	189
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	58	42	0	34
Raz w tygodniu	71	28	1	346
Kilka razy w miesiącu	68	32	0	72
Kilka razy w roku	55	43	1	107
W ogóle nie uczestniczy	70	30	0	45
Poglądy polityczne				
Lewica	71	28	1	166
Centrum	73	27	0	137
Prawica	61	39	0	237
Trudno powiedzieć	64	31	5	64